Інформаційна довідка
щодо запровадження державної стипендії (державного привілею)
для осіб, яким надано статус Засновника сучасної
держави Україна – народного депутата*

Анотація. *В інформаційній довідці проаналізовано правові підходи до виплати щомісячного довічного грошового утримання Засновникам сучасної держави Україна – народним депутатам з огляду на положення Закону України «Про статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата» від 3 грудня 2025 року № 4700-IX, проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата» щодо призначення щомісячного довічного грошового утримання» (реєстр. № 16041 від 04.09.2026) та проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата» щодо запровадження державної стипендії (державного привілею) для осіб, яким надано статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата» (реєстр. № 16041-1 від 18.09.2026).*

Ключові слова: *Засновник сучасної держави Україна – народний депутат, щомісячне довічне грошове утримання, державна стипендія, Пенсійний фонд України, Апарат Верховної Ради України, Державний бюджет України.*

Вступ

Законом України «Про статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата» від 3 грудня 2025 року № 4700-IX (далі – Закон), який набрав чинності 11 березня 2026 року, закріплено правовий статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата (далі – Засновник), одним з елементів якого є право на виплату щомісячного довічного грошового утримання[1].

У зв’язку з необхідністю приведення положень законодавства України у відповідність із Законом стосовно врегулювання механізму фінансування та виплати щомісячного довічного грошового утримання Засновнику було внесено проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата» щодо призначення щомісячного довічного грошового утримання» (реєстр. № 16041 від 04.09.2026)[2] (далі – законопроєкт № 16041).

Як альтернативний до законопроєкту № 16041 розроблений і внесений проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата» щодо запровадження державної стипендії (державного привілею) для осіб, яким

[1] Про статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата : Закон України від 3 грудня 2025 року № 4700-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/4700-20#Text

[2] Проєкт Закону про внесення змін до Закону України "Про статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата" щодо призначення щомісячного довічного грошового утримання № 16041 від 04.09.2026. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/70698

надано статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата» (реєстр. № 16041-1 від 18.09.2026)[3] (далі – законопроєкт № 16041-1).

Метою інформаційної довідки є дослідження правової природи, а також законодавчого механізму призначення та фінансування виплат Засновникам із Державного бюджету України.

Основна частина

Аналіз змін, запропонованих законопроєктом № 16041, а також досвіду іноземних держав щодо призначення та фінансування виплат особам, які своїми діями сприяли утвердженню суверенітету цих держав, було здійснено Дослідницькою службою України в Інформаційній довідці щодо врегулювання механізму фінансування та виплати щомісячного довічного грошового утримання Засновникам сучасної держави Україна – народним депутатам.

Основним законопроєктом № 16041 передбачено призначення Засновнику щомісячного довічного грошового утримання у розмірі 80 відсотків місячної заробітної плати народного депутата України поточного скликання – члена комітету *замість пенсії або щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці*; покладено призначення та виплату такого утримання на органи Пенсійного фонду України, а також передбачено можливість виникнення права на нього з дати надання статусу Засновника та виплату різниці за минулі періоди в межах установленого строку.

Альтернативним законопроєктом № 16041-1 пропонується здійснювати матеріальне визнання особливого внеску осіб, яким надано статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата, не у формі пенсійної виплати чи щомісячного довічного грошового утримання, а шляхом запровадження *самостійної щомісячної державної стипендії (державного привілею)* як форми державного визнання особливого внеску таких осіб у проголошення незалежності України, становлення та розвиток сучасної Української держави[4]. Також законопроєктом № 16041-1 передбачається можливість одноразової державної виплати Засновникам за окремою бюджетною програмою Апарату Верховної Ради України виключно за умови передбачення цих коштів Законом про Державний бюджет України на відповідний рік. Розмір та умови здійснення такої виплати визначаються у межах бюджетних призначень, що установлюються законом про Державний бюджет України на відповідний рік.

Запропоновані законопроєктом № 16041-1 зміни до Закону № 4700-IX:

---

[3] Проєкт Закону про внесення змін до Закону України "Про статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата" щодо запровадження державної стипендії (державного привілею) для осіб, яким надано статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата № 16041-1 від 18.09.2026. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/70793

[4] Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата» щодо запровадження державної стипендії (державного привілею) для осіб, яким надано статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата» № 16041-1 від 18.09.2026. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/3664181

Співвідношення з іншими виплатами	Державна стипендія (державний привілей) з іншими виплатами не співвідноситься
Дата виникнення права	З дня надання статусу Засновника або з дня набрання чинності Законом «Про внесення змін до Закону України «Про статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата» щодо запровадження державної стипендії (державного привілею) для осіб, яким надано статус Засновника сучасної держави Україна – народного депутата»
Обчислення розміру	80 % місячної заробітної плати народного депутата України поточного скликання – члена комітету з врахуванням місячного посадового окладу і надбавки, що входять до складу його місячної заробітної плати
Перерахунок	У разі зміни відповідних складових заробітної плати народного депутата України
Джерела фінансування	Державна стипендія (державний привілей) фінансується за рахунок коштів Державного бюджету України, передбачених Апарату Верховної Ради України за окремою бюджетною програмою. Законом про Державний бюджет України на відповідний рік головним розпорядником бюджетних коштів, передбачених для виплати державної стипендії замість Апарату Верховної Ради України може бути визначено центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері культури, або Український інститут національної пам'яті
Адміністрування	Призначення, нарахування та виплата державної стипендії (державного привілею) здійснюються Апаратом Верховної Ради України. Порядок подання заяви, призначення, нарахування та виплати державної стипендії (державного привілею) визначається Положенням, затвердженим розпорядженням Голови Верховної Ради України. Якщо розпорядниками бюджетних коштів на конкретний рік були визначені центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері культури, або Український інститут національної пам'яті, то порядок здійснення виплат визначається Кабінетом Міністрів України

Ідея запровадження державної стипендії або привілею для Засновників є актуальною, адже за своєю правовою природою вона найбільше відповідає саме винагороді. Під час здійснення нагородження не позбавляють інших наявних в особи благ, зокрема і пенсії. Проте, виходячи з принципу балансу інтересів, розумності та пропорційності виплат і враховуючи складну фінансову ситуацію України, яка потерпає від збройної агресії рф, необхідно зауважити, що дискусійним видається те, щоб державна стипендія як винагорода сягала 80 відсотків місячної заробітної плати народного депутата України поточного скликання – члена комітету, адже у Засновників, відповідно до законопроєкту № 16041-1, зберігаються пенсії у повному розмірі, а за умови призначення – і щомісячне довічне грошове утримання.

Державна стипендія у цьому випадку вже не виконує функції щомісячного гарантованого матеріального забезпечення особи. У зв'язку з цим одноразова державна виплата Засновникам (кожного року) не повною мірою обґрунтована й не забезпечена відповідними гарантіями. Відсутні і фінансові обґрунтування для законопроєкту № 16041-1, адже виплата державної стипендії та разова державна виплата суттєво змінюють і збільшують навантаження на Державний бюджет України в порівнянні із Законом та законопроєктом № 16041.

Звертаючись до прикладу Литви, досвід якої видається релевантним для України, наголосимо, що у статті 6 Закону Литви «Про статус осіб, які підписали Акт про незалежність Литовської республіки та Декларацію Ради Литовського руху боротьби за свободу від 16 лютого 1949 року» визначено розмір державної пенсії для підписантів і вона становить 38,79 відсотків від офіційного окладу члена Сейму на місяць[5]. Окрім цього, зазначена у такому розмірі державна пенсія виплачується лише тоді, коли підписант відмовляється від вже отриманої ним державної пенсії, за винятком пенсії державного соціального страхування. Отже, встановлена державна пенсія для підписантів Акта про незалежність Литовської республіки є альтернативою зароблені трудової й отримуваної ними пенсії. І хоча матеріальне визнання внеску певних осіб у розбудову суверенітету держави визначається у Литві як пенсія, а не винагорода у формі стипендії чи привілею, але така виплата збалансована й розумно співвідноситься з іншими призначеними для особи виплатами.

Запропоноване у законопроєкті № 16041-1 виключення Пенсійного фонду України та органів, що формують державну політику у сфері соціального захисту населення, з процесу призначення та виплати стипендії, є дискусійним. Це пояснюється покладенням такого повноваження на Апарат Верховної Ради України, що суперечить статті 7 Регламенту Верховної Ради України, відповідно до частини першої якої організаційне, юридично-експертне, науково-експертне, документальне, інформаційне, а також матеріально-технічне, господарсько-правове та фінансове забезпечення діяльності Верховної Ради України, її органів, народних депутатів України, депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді України здійснює Апарат Верховної Ради України[6]. Тобто у зазначеній статті Регламенту Верховної Ради України йдеться про діяльність Апарату парламенту, пов'язану виключно з чинним складом Верховної Ради України. Водночас законопроєктом № 16041-1 зміни до Регламенту Верховної Ради України не передбачені.

Сумнівною вбачається й можливість покладення нарахування та виплати державної стипендії (державного привілею) замість Апарату Верховної Ради України на центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері культури, або Український інститут національної пам'яті.

---

[5] Lietuvos Respublikos Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų ir Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos 1949 m. vasario 16 d. deklaraciją pasirašiusių asmenų statuso įstatymas. 2003 m. spalio 16 d. Nr. IX-1789. URL: https://e-seimasx.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.220103/asr

[6] Регламент Верховної Ради України : Затверджений Законом України від 10.02.2010 № 1861-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text

На нашу думку, це питання теж не стосується функцій і повноважень зазначених суб'єктів. До того ж не зовсім зрозумілі критерії, за якими Законом про Державний бюджет України на відповідний рік визначатиметься головний розпорядник бюджетних коштів, передбачених для виплати державної стипендії, що може створити ситуацію непрозорості, непередбачуваності, невизначеності у правовому регулюванні.

Висновки

Загалом можуть застосовуватися різні підходи до виплати грошового утримання Засновникам сучасної держави Україна – народним депутатам – як у формі щомісячного довічного грошового утримання, так і у формі щомісячної державної стипендії (державного привілею). Така практика встановлена й у низці інших держав, зокрема Литві.

Що стосується безпосередньо законопроєкту № 16041-1, то окремі його положення видаються дискусійними. Зокрема, цей законопроєкт потребує доопрацювання в частині: визначення збалансованого розміру державної стипендії Засновникам та окремого фінансового обґрунтування такої виплати; запровадження Засновникам разової державної виплати щорічно та відповідного фінансового обґрунтування. Зазначене видається доцільним з огляду на відсутність будь-яких критеріїв для визначення розміру *разової державної виплати*. Крім того, запропоновані нові повноваження Апарату Верховної Ради України щодо призначення, нарахування та виплати державної стипендії (державного привілею) потребуватимуть внесення змін до Регламенту Верховної Ради України.

Дослідницька служба
Верховної Ради України

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*